

The socialization of Homeschool Group: A Case Study of a Homeschool Group in Bangkok¹

Sovaritthon Chansaengsee²
Narisara Peungposop³
Thasuk Junprasert⁴

Received: August 10, 2016

Accepted: August 20, 2016

Abstract

The objectives of this research study are to understand the socialization of this group in terms of contents and approaches. In this study, qualitative research methodology (Case Study) was employed. There were several ways for data collection, including in-depth interview, participative observation, non-participative observation, group-interview and focus group. Key informants were mainly 7 families attending the group. Research findings are divided into two elements with the first part about the socialization of the group's members in terms of contents and the second part is about the socialization of the group's members in terms of approaches. The parents focused on morality, ethics, finding self as well as life skills. In term of socialization approaches, learning by doing, through modeling and told stories, by social participation and via all kinds of media were utilized in order to encourage the children to reach their set goal. In addition, these research findings can be used to create the learning or teaching manual in the future.

Keywords: socialization, homeschool group

¹ Doctoral Thesis for the Philosophy Degree in Applied Behavioral Science Research, Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University

² Graduate Student, Doctoral degree in Applied Behavioral Science Research, Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University, E-mail: sovaritthon@gmail.com

³ Associate professor at Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University, E-mail: narisrap24@gmail.com

⁴ Lecturer in Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University, E-mail: thasukbsri@gmail.com

การถ่ายทอดทางสังคมของกลุ่มบ้านเรียนโฮมสคูล: กรณีศึกษากลุ่มบ้านเรียนแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร¹

โสวริทธิ์ธร จันทร์แสงศรี²

นริศรา พิงโพธิ์สม³

ฐาศุภกร จันประเสริฐ⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจถึงการถ่ายทอดทางสังคมของครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนในมิติด้านเนื้อหาและวิธีการถ่ายทอด โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการศึกษาเฉพาะกรณีเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูลอาศัยหลายวิธีการ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์กลุ่มและสนทนากลุ่ม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้ทั้งหมด 7 ครอบครัว ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 การถ่ายทอดทางสังคมของครอบครัวที่จัดโฮมสคูลกลุ่มบ้านเรียนในมิติด้านเนื้อหาและส่วนที่ 2 การถ่ายทอดทางสังคมของครอบครัวที่จัดโฮมสคูลกลุ่มบ้านเรียนในมิติด้านวิธีการถ่ายทอด เนื้อหาการถ่ายทอดมุ่งเน้นเรื่องคุณธรรมจริยธรรม ทักษะชีวิต การค้นหาตัวตนของเด็กในกรณีของวิธีการถ่ายทอดทางสังคม จะเน้นวิธีการลงมือทำ การเรียนรู้ผ่านตัวแบบและเรื่องเล่า การเข้าสังคมและเรียนรู้ผ่านสื่อ ผลการวิจัยนี้ได้เสนอแนะรูปแบบการเรียนการสอนและกิจกรรมที่ผู้ปกครองทั่วไปสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก นอกจากนี้ผลการวิจัยสามารถถูกจัดทำให้อยู่ในรูปแบบคู่มือการเรียนรู้เชิงบูรณาการต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: การถ่ายทอดทางสังคม กลุ่มบ้านเรียนโฮมสคูล

¹ ปริญญาโทระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อีเมล: sovaritthon@gmail.com

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อีเมล: narisarap24@gmail.com

⁴ อาจารย์ ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อีเมล: thasukbsri@gmail.com

บทนำ

สถาบันการศึกษาเป็นตัวแทนการถ่ายทอดทางสังคมที่มีส่วนในการหล่อหลอมบุคลิกภาพ เจตคติ และพฤติกรรมของบุคคลต่อจากสถาบันครอบครัว และทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการ ทักษะ ค่านิยมที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในสังคม จุดมุ่งหมายของสถาบันการศึกษาคือ การสอนให้บุคคลเกิดทักษะด้านเทคนิคและสติปัญญา ความสามารถ เจตคติ และค่านิยมทางวัฒนธรรม เพื่อเตรียมบุคคลให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีความสามารถและเป็นที่ยอมรับในสังคม (งามตา วนิทานนท์, 2537) สถาบันการศึกษาจึงถูกคาดหวังจากผู้ปกครองและสังคมให้อบรมสั่งสอนและสร้างเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดีคนเก่ง อย่างไรก็ตามกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยระบุจุดเสี่ยงในโรงเรียนที่มักเกิดอันตรายแก่เด็กเป็นประจำ ได้แก่ ประตูโรงเรียน เครื่องใช้ไฟฟ้า โต๊ะ-เก้าอี้ บันได สนามเด็กเล่น บ่อน้ำ สนามกีฬา และ อาคารที่กำลังก่อสร้าง

ถึงแม้โรงเรียนจะเป็นสถาบันหลักในการจัดการศึกษาให้กับเยาวชน แต่ครอบครัวจัดว่าเป็นสถาบันทางสังคมแห่งแรกของมนุษย์ที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อพัฒนาการของมนุษย์ บิดามารดาจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการอบรมเลี้ยงดู รวมถึงด้านการตัดสินใจ เพื่อขึ้นบุตรหลานของตนเองไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสมและเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพของสังคม การจัดโฮมสคูลมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนามนุษย์ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) มุ่งเน้นการปฏิรูปการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยให้ครอบครัว ชุมชน หรือท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกัน พ่อแม่มีสิทธิโดยธรรมชาติและโดยธรรมแห่งพระพุทธศาสนาที่ได้รับความชอบธรรมทางกฎหมายภายใต้การคุ้มครองของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2543 มาตรา 12 ถึง มาตรา 16 ที่กำหนดให้ครอบครัวมีสิทธิสมบูรณ์ สามารถจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับบุตรหลานได้ด้วยตนเองอย่างมีความหลากหลายในรูปแบบการจัดการศึกษาที่แตกต่างกันตามปรัชญา ความเชื่อ สภาพปัญหา หรือความต้องการของแต่ละครอบครัว โดยได้รับสิทธิประโยชน์และการอุดหนุนจากรัฐทัดเทียมกับผู้เรียนในระบบการศึกษาอื่นๆ (สีพล้ง, 2544: 14)

จากภูมิหลังที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าโฮมสคูลเป็นทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจเพราะมิใช่เพียงแต่เด็กๆ จะได้รับการจัดการศึกษาโดยผู้ปกครองของตนแล้วแต่แนวโน้มด้านความสามารถทางวิชาการอาจเทียบเท่าหรือเหนือกว่าเด็กหลายคน que เข้าสู่ระบบโรงเรียนปกติตั้งการศึกษาวิจัยของ Sandra, Odette, & Reanne (2010) ที่เปรียบเทียบผลคะแนนมาตรฐานระหว่างเด็กที่ได้รับการสอนแบบโฮมสคูลกับเด็กที่เรียนในระบบโรงเรียน โดยพบว่าเด็กที่เรียนโฮมสคูลมีคะแนนมาตรฐานสูงกว่าเด็กในระบบโรงเรียนปกติ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของผู้วิจัยสนใจศึกษาด้านโฮมสคูล โดยการศึกษาครั้งนี้มีความสำคัญต่อระบบการศึกษาไทยซึ่งสามารถเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะกระตุ้นให้ทั้งนักการศึกษาของไทยและผู้ปกครองหันมาสนใจการศึกษาแนวทางเลือกนี้ และเนื่องจากประสบการณ์ของผู้ปกครองเป็นเงื่อนไขหลักสู่การตัดสินใจจัดโฮมสคูลให้กับบุตรหลานของตนโดยเชื่อว่าสถาบันครอบครัวมีศักยภาพเพียงพอในการอบรมเลี้ยงดูและสั่งสอนทั้งเนื้อหาทางด้านวิชาการและการใช้ชีวิตประจำวัน ความใกล้ชิดระหว่างผู้ปกครองกับบุตรหลานจุดประกายให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษาถึงกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมด้านเนื้อหาและวิธีการโดยศึกษาเฉพาะเจาะจงในกลุ่มบ้านเรียนโฮมสคูลกลุ่มหนึ่งในประเทศไทย เนื่องจากการโฮมสคูลแบบกลุ่มบ้านเรียนสามารถแก้ไขข้อพิพาทที่กล่าวว่า เด็กๆ ที่ได้รับการจัดโฮมสคูลไม่สามารถเข้ากับสังคมภายนอกได้

ประกอบกับพ่อแม่ทุกคนในกลุ่มบ้านเรียนนี้มีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนซึ่งถือว่าเป็นการจัดโฮมสคูลอย่างแท้จริง ยิ่งไปกว่านั้นผู้วิจัยเห็นว่ารูปแบบการจัดโฮมสคูลในต่างประเทศยังไม่มีรูปแบบเป็นกลุ่มบ้านเรียน ดังนั้นผู้วิจัยจึงตัดสินใจเลือกศึกษากลุ่มบ้านเรียนที่มีประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนโดยครอบครัวแบบกลุ่มมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) เนื่องจากเป็นวิธีวิจัยที่เหมาะสมกับหัวข้อโฮมสคูล เพราะกรณีศึกษานี้มีลักษณะเป็นกลุ่มซึ่งประกอบไปด้วยสมาชิกจำนวนไม่มากนัก ดังนั้นการได้ข้อมูลที่ลุ่มลึกจึงจำเป็นต้องอาศัยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบการศึกษาเฉพาะกรณี โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสังเกต (Observation) การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) และสนทนากลุ่ม (Focus group) เป็นเทคนิคและเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและสามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากการใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลที่หลากหลายในเบื้องต้นผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษานำร่องโดยเก็บรวบรวมข้อมูลกับครอบครัวที่จัดโฮมสคูลจำนวน 3 ครอบครัวเพื่อสำรวจความเป็นไปได้ของการศึกษาในประเด็นดังกล่าวในบริบทของสังคมไทย ในเขตกรุงเทพมหานคร รวมทั้งค้นหาคำถามการวิจัยที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่อันจะช่วยลดช่องว่างขององค์ความรู้ที่ยังมีการศึกษาค่อนข้างน้อยและขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดโฮมสคูลต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อทำความเข้าใจการถ่ายทอดทางสังคมของครอบครัวที่จัดโฮมสคูลแบบกลุ่มบ้านเรียนในมิติด้านเนื้อหาการถ่ายทอดทางสังคม
2. เพื่อทำความเข้าใจการถ่ายทอดทางสังคมของครอบครัวที่จัดโฮมสคูลแบบกลุ่มบ้านเรียนในมิติด้านวิธีการถ่ายทอดทางสังคม

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งขอบเขตของการวิจัยออกเป็น ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล ด้านประเด็นที่ศึกษา ด้านระยะเวลาในการศึกษา แต่ละส่วนมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ด้านผู้ให้ข้อมูล

การได้มาซึ่งกลุ่มบ้านเรียน

ผู้ให้ข้อมูลหลักของการวิจัยครั้งนี้คือ ครอบครัวที่จัดโฮมสคูลของกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้ ประมาณ 7 ครอบครัว เนื่องจากกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้มีลักษณะที่สำคัญที่ตรงกับนิยามของการจัดโฮมสคูล กล่าวคือผู้ปกครองทุกท่านมีส่วนในการจัดการเรียนการสอนขั้นพื้นฐานและโดยส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวที่มีคุณสมบัติพื้นฐานต่างๆค่อนข้างใกล้เคียงกัน เช่น ด้านสภาพแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านระดับการศึกษาของพ่อแม่

ผู้วิจัยเลือกกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้โดยมีขั้นตอนการเลือกดังนี้ 1) ผู้วิจัยสืบหาข้อมูลกลุ่มบ้านเรียนโฮมสคูลในเขตกรุงเทพมหานคร 2) หลังจากนั้นผู้วิจัยได้คัดกรองโดยเน้นกลุ่มที่มีประสบการณ์จัด โฮมสคูลมามากกว่า 2 ปี 3) กลุ่มบ้านเรียนต้องเป็นกลุ่มที่มีผู้ร่วมก่อตั้งที่ยังคงนำบุตรหลานเข้าเรียนในกลุ่มบ้านเรียนนั้นๆ อย่างน้อย 5 ครอบครัว 4) กลุ่มบ้านเรียนนั้นจะต้องมีแนวคิดและแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับนิยามของโฮมสคูล ซึ่งก็คือ

การจัดการเรียนการสอนโดยพ่อแม่มีบทบาทหลักทั้งด้านการวางแผนการสอน และผู้มีส่วนร่วมในกลุ่มบ้านเรียน

5) ผู้วิจัยได้กลุ่มเรียนโฮมสคูลมา 2 กลุ่มจากการคัดกรอง หลังจากนั้นจึงเข้าไปเก็บข้อมูลเบื้องต้นทั้งสองกลุ่มบ้านเรียน

6) ผู้วิจัยตัดสินใจเลือกกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้เนื่องจากความพร้อมในการให้ข้อมูลของครอบครัวสมาชิกและผู้นำกลุ่มเรียนที่สามารถเข้าถึงได้สะดวกกว่า

การคัดเลือกครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียน

หลังจากการเข้าไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้โดยเบื้องต้นแล้ว ผู้วิจัยเริ่มคัดเลือกครอบครัวที่ต้องการเก็บข้อมูลโดยจากสมาชิกทั้งหมด 15 ครอบครัว ผู้วิจัยได้มา 8 ครอบครัว ซึ่งเกณฑ์การคัดเลือกเป็นดังนี้

- 1) เป็นครอบครัวที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการสอน
- 2) เป็นครอบครัวที่เข้ากลุ่มบ้านเรียนเป็นประจำอย่างน้อยสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ไม่รวมการมารับลูกหลังเลิกเรียน
- 3) ครอบครัวนั้นๆต้องเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเรียนทุกครั้ง เช่น เข้าค่าย ณ เวลาที่ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูล
- 4) ครอบครัวนั้นๆมีความพร้อมและความเต็มใจในการให้ข้อมูลจากผู้วิจัย

โดยผู้วิจัยได้ทำการสอบถามเบื้องต้นถึงความสะดวกในการให้ข้อมูล แต่หลังจากที่ผู้วิจัยได้ลงสัมภาษณ์ครอบครัวทั้ง 15 ดังกล่าวแล้วนั้น ผู้วิจัยพบว่า มี 8 ครอบครัวที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์ ดังนั้น กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจึงเหลือแค่ 7 ครอบครัว

นอกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแล้ว ผู้วิจัยวางแผนเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอื่นๆที่เกี่ยวข้อง โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

- 1) ที่ปรึกษาหลักของกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้
- 2) เพื่อนบ้านที่อาศัยในละแวกสถานที่เรียนหลักของกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้
- 3) เด็กๆในกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้
- 4) บุคคลอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เช่น ครูที่ร่วมสอนในบางวิชา เป็นต้น

จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลข้างต้นที่ผู้วิจัยต้องการเข้าไปเก็บข้อมูลมีทั้งผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้ให้ข้อมูลอื่นๆที่เกี่ยวข้องก็เพื่อขยายขอบเขตของข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการนำมาวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่คำตอบที่ชัดเจนยิ่งขึ้นรวมถึงช่วยตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นของงานวิจัยเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของงานวิจัยนี้ให้มากยิ่งขึ้น

2. ด้านประเด็นที่ศึกษา

ประเด็นที่ต้องการศึกษา ได้แก่ กระบวนการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) ในมิติด้านเนื้อหา และวิธีการของการถ่ายทอดทางสังคมจากผู้ปกครองสู่เด็ก นอกจากนี้ผู้วิจัยสนใจศึกษาแนวคิดและการจัดโฮมสคูลแบบกลุ่มเรียนของประเทศไทยในปัจจุบัน

3. ด้านระยะเวลาในการศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยวางแผนการดำเนินงานวิจัยออกเป็น 4 ระยะ โดยใช้ระยะเวลาทั้งสิ้นประมาณ 1 ปี 2 เดือน ดังนี้

- ระยะที่ 1 ช่วงเตรียมความพร้อมก่อนลงสนามวิจัย
- ระยะที่ 2 ช่วงอยู่ในสนามวิจัย
- ระยะที่ 3 ช่วงออกจากสนามวิจัย
- ระยะที่ 4 ช่วงนำข้อมูลคืนสู่ผู้ให้ข้อมูล

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study)

งานวิจัยหัวข้อ การถ่ายทอดทางสังคมของกลุ่มบ้านเรียนโฮมสคูล: กรณีศึกษากลุ่มบ้านเรียนแห่งหนึ่งในเขต กรุงเทพมหานคร เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพแบบศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) ผู้วิจัยเลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบศึกษาเฉพาะกรณีเนื่องจากการสืบค้นหาความรู้ความจริงอย่างละเอียดลึกซึ้งซึ่งเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่สนใจ ได้แก่ การถ่ายทอดทางสังคมระหว่างที่ผู้ปกครองกลุ่มบ้านเรียนจัดโฮมสคูล ซึ่งเกิดขึ้นในบริบทหรือระบบที่มีขอบเขตเฉพาะเจาะจง (Specific context or bounded system) ปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยสนใจนั้นเป็นทั้งบุคคล กลุ่มบุคคล เหตุการณ์ ชุมชนหรือองค์การเฉพาะที่ผู้วิจัยเลือกมาทำการศึกษา การศึกษาเฉพาะกรณีมีความหมายตั้งแต่การบันทึกและการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติบุคคล (Case record or case history) สำหรับนำไปใช้ในด้านต่างๆ รวมถึงการนำข้อมูลในประเด็นเกี่ยวกับปัญหาการวิจัยที่ต้องการหาความรู้ความจริงจากกรณีศึกษานั้นมาทำการวิเคราะห์และตีความหมายอย่างละเอียดเข้มข้น โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อต้องการศึกษาหรือเรียนรู้กรณีศึกษาที่สนใจเฉพาะ (intrinsic interest) และเพื่อต้องการทำความเข้าใจปรากฏการณ์บางอย่างที่สนใจ ผู้วิจัยอาศัยการศึกษาวิจัยจากกรณีเฉพาะ เนื่องจากผลการศึกษาจากกรณีเฉพาะดำเนินการภายใต้สภาพเหตุการณ์จริง (Real life situation) ให้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาค้นคว้าและเป็นประโยชน์โดยอ้อมสำหรับนำไปใช้ทำวิจัยในประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องให้กว้างขวางลุ่มลึกต่อไป การศึกษาเฉพาะกรณีจึงถูกนำไปใช้ในการแสวงหาความรู้ความจริงในหลากหลายสาขาวิชานั้นเอง (Merriam, 1998; Yin, 2003)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาลงลึกถึงกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมของครอบครัวที่จัดโฮมสคูลในฐานะผู้ที่ถ่ายทอดสู่เด็ก โดยศึกษาแนวคิด ความเชื่อ ความรู้สึก และประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมของครอบครัวที่จัดโฮมสคูล ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทฤษฎีทั้งทางสังคมและจิตวิทยาที่ได้พบทวนมาเป็นแนวทางในการสร้างกรอบการวิจัย ดังนี้

จากทฤษฎีการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์มีสาระสำคัญว่า พฤติกรรมของมนุษย์ที่แท้จริงก็คือพฤติกรรมในการปะทะสังสรรค์กัน และการปะทะสังสรรค์ คือปรากฏการณ์ที่เป็นสากล มีเรื่องของบรรทัดฐาน สถานภาพ ตำแหน่ง และผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งหมายถึงว่าจะต้องมีผู้แสดงตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไปมาแสดงบทบาทต่อกัน เข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน การปะทะสังสรรค์นั้นจะต้องมีการติดต่อเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันกับทั้งตัวเอง บุคคลอื่น และกลุ่มบุคคลโดยมีสัญลักษณ์ในการติดต่อทั้งสิ้น ปัจเจกบุคคลจะมีการติดต่อเกี่ยวข้องกันทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยใช้กฎเกณฑ์ภายใต้ระบบความสัมพันธ์อันเดียวกัน (อ้อมเดือน สดมณี, 2523) ดังนั้น การที่ครอบครัวที่จัดโฮมสคูลตัดสินใจเลือกระบบการศึกษาแบบนี้ เป็นผลมาจากการมีการปะทะสังสรรค์กันทางสังคมและสภาพแวดล้อม โดยผลจากการปะทะสังสรรค์นี้ก่อให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งรวมถึง แนวคิด ความเชื่อ เจตคติ เป็นต้น นอกจากนี้กระบวนการถ่ายทอดทางสังคมเป็นกระบวนการที่บุคคลแต่ละคนได้รับการเรียนรู้เพื่อที่จะปรับตนให้เข้ากับมาตรฐาน จารีตประเพณี ขนบธรรมเนียมและการปฏิบัติต่างๆ ในสังคม โดยอาศัย

กระบวนการถ่ายทอดทางสังคม จะช่วยให้เราสามารถเรียนรู้ประสบการณ์และพฤติกรรมที่สอดคล้องกับสังคมยอมรับ การถ่ายทอดทางสังคมจึงเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน สังคมเป็นผู้กำหนดรางวัลและข้อห้ามที่เหมาะสม ส่วนผู้ที่ทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูเด็กก็จะนำรางวัลและข้อห้ามเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมต่อไป (งามตา วณิชทานนท์, 2545: 5-6; อ้างอิงจาก Watson & Lindgren, 1979) กระบวนการถ่ายทอดทางสังคมนี้สามารถนำมาเป็นกรอบในการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในการศึกษาหัวข้อนี้ โดยกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมผู้วิจัยศึกษาครอบครัวที่จัดโฮมสคูลในฐานะผู้ถ่ายทอด กระบวนการนี้ครอบคลุมถึงกระบวนการวางแผนและปรัชญาการดำเนินชีวิตระหว่างการจัดโฮมสคูล

นอกจากแนวคิดทฤษฎีทางสังคมแล้วผู้วิจัยนำแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยามาเป็นแนวทางเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม แนวคิดพื้นฐานที่แบนคูราผู้เป็นเจ้าของทฤษฎีเสนอว่าพฤติกรรมของมนุษย์ได้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมแต่เพียงอย่างเดียว แต่มีผลมาจากกระบวนการทางปัญญาด้วย กล่าวคือ ถ้ากระบวนการทางปัญญาเปลี่ยน พฤติกรรมของบุคคลจะเปลี่ยนแปลงไปด้วย วิธีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางปัญญาวิธีหนึ่งคือ การเรียนรู้ที่ได้มาด้วยการสังเกตหรือได้มาจากการเลียนแบบจากตัวแบบ ก่อนที่ครอบครัวเหล่านี้ตัดสินใจเลือกจัดการศึกษาระบบนี้ พวกเขามีการเรียนรู้โดยอาจมาจากการสังเกตประสบการณ์ หรือมาจากการมีตัวแบบ และนำเข้าสู่กระบวนการคิดวิเคราะห์เพื่อนำมาสนับสนุนการตัดสินใจ นำบุตรหลานของตนออกจากระบบโรงเรียน

จากกรอบแนวคิดข้างต้นที่ผู้วิจัยนำเสนอขึ้นเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาวิจัยหัวข้อการถ่ายทอดทางสังคมของกลุ่มบ้านเรียนโฮมสคูล: กรณีศึกษากลุ่มบ้านเรียนแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร โดยผู้วิจัยในฐานะนักพฤติกรรมศาสตร์เสนอแนวคิดทฤษฎีทั้งด้านสังคมศาสตร์และจิตวิทยา เพื่อเป็นแนวทางในการตั้งคำถามการวิจัย การตั้งคำถามในการสัมภาษณ์ การเก็บข้อมูล การเตรียมความพร้อมก่อนลงสู่สนามวิจัยในฐานะนักวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูล และการสังเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบแนวคิดกว้างๆ เท่านั้น โดยไม่ละเลยข้อมูลที่เกิดขึ้นจริงจากบริบทภาคสนาม

วิธีดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1: ช่วงเตรียมความพร้อมก่อนลงสนามวิจัย

การศึกษานำร่อง (Pilot Study)

ก่อนดำเนินการวิจัยและลงภาคสนามจริง ผู้วิจัยได้เตรียมความพร้อมของตนเองด้วยการศึกษาแนวคิดและรูปแบบการจัดโฮมสคูล หลังจากนั้นผู้วิจัยติดต่อผู้ปกครองที่จัดโฮมสคูลแบบเดี่ยว 3 ครอบครัวก่อนลงมือทำการศึกษานำร่อง (Pilot Study) เนื่องจากผู้วิจัยมีเจตจำนงเพื่อค้นหาปัญหาการวิจัยที่ผู้วิจัยสนใจอย่างแท้จริง

กิจกรรมจัดโฮมสคูล

ภายหลังจากที่ผู้วิจัยได้คำถามการวิจัยที่เหมาะสมแล้ว ผู้วิจัยได้มีโอกาสทดลองจัด โฮมสคูลกับเด็กผู้ชายอายุ 12 ปี ผู้วิจัยจัดการทดลองสั้นๆเป็นเวลา 2 เดือนเต็มซึ่งเป็นช่วงปิดภาคเรียน เดือนกรกฎาคมถึงปลายสิงหาคม พ.ศ. 2555 ผู้วิจัยนำข้อค้นพบที่ได้มาจากการเก็บข้อมูลและการทบทวนเอกสารเพื่อวางแผนจัดการศึกษา

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตหลังจากการลงศึกษานำร่องว่าการลงสนามวิจัยจริงนั้นถ้าตัวผู้วิจัยไม่ได้มีความคุ้นเคยกับหัวข้องานวิจัย หรือมีประสบการณ์วิจัยเชิงคุณภาพไม่เพียงพอ ผู้วิจัยไม่อาจทำงานวิจัยนี้ได้อย่างถูกต้องและสมบูรณ์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะเตรียมความพร้อมก่อนลงสู่สนามวิจัยจริงประกอบกับผู้วิจัยได้รับการติดต่อจากผู้ปกครองคนหนึ่งที่มาอาสาเข้าร่วมหลักสูตรที่ผู้วิจัยได้วางไว้ในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเริ่มการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่ร่างไว้โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อเพิ่มประสบการณ์ของผู้วิจัยเกี่ยวกับการจัดโฮมสคูล 2) เพื่อฝึกทักษะการเป็นนักวิจัยเชิงคุณภาพที่ดี เช่น ความไวเชิงทฤษฎี และการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เป็นต้น 3) เพื่อศึกษาและคาดคะเนปัญหาที่อาจปรากฏขึ้นในสนามวิจัย 4) เพื่อนำประสบการณ์จากการศึกษานำร่องและทดลองทำกิจกรรมเพื่อสร้างแนวคำถามในการสัมภาษณ์

ระยะที่ 2: ช่วงอยู่ในสนามวิจัย

ภายหลังจากการเตรียมความพร้อมและการศึกษานำร่องแล้ว ผู้วิจัยเริ่มติดต่อผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งก็คือ กลุ่มบ้านเรียนแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร โดยขั้นตอนการเลือกกลุ่มเรียนและครอบครัวที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นไปตามกระบวนการที่นำเสนอไปแล้วข้างต้น

การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion)

สำหรับเทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ซึ่งเป็นเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงโครงสร้างและเป็นการประเมินอย่างรวดเร็ว โดยผู้วิจัยคัดเลือกผู้เข้าร่วมเพื่อร่วมสนทนาในประเด็นที่เกี่ยวข้องที่จัดขึ้นโดยผู้วิจัย (Kumar, 1987) โดยแท้จริงแล้วผู้วิจัยทำการสนทนากลุ่ม 2 ครั้งซึ่งประเด็นการทำสนทนากลุ่มคือ ข้อดีของการจัดโฮมสคูลแบบกลุ่ม และหลักการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน จากประเด็นทั้ง 2 นี้สามารถสะท้อนมุมมองของผู้ปกครองสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนด้านการถ่ายทอดทางสังคมและข้อดีของการทำโฮมสคูลแบบกลุ่ม โดยการจัดสนทนากลุ่มมีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ ได้แก่ 1. เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ด้านการถ่ายทอดทางสังคมเพื่อตอบปัญหาการวิจัยของการศึกษาครั้งนี้ และ 2. เพื่อตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำและความอึดตัวของข้อมูล

การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตการณ์

สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้น ผู้วิจัยเตรียมประเด็นคำถามกว้างๆไว้เพื่อป้องกันมิให้หลุดออกจากประเด็นในระหว่างการสนทนา ผู้วิจัยเริ่มเปิดประเด็นโดยการแนะนำตัวและพูดคุยเรื่องทั่วไปเช่น เรื่องของสภาพภูมิอากาศและสถานที่แถวนั้น หลังจากนั้นผู้วิจัยเริ่มเข้าสู่ประเด็นโดยครุฑิม (นามสมมติ) เป็นผู้ให้ข้อมูลคนแรก เนื่องจากผู้วิจัยต้องการศึกษาถึงภูมิหลังความเป็นมาและระบบการจัดการเรียนการสอนของกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้ ดังนั้นครุฑิมซึ่งเป็นเสาหลักของกลุ่มจึงเหมาะสมสำหรับการศึกษากลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้ในเบื้องต้น ต่อจากนั้นผู้วิจัยเริ่มจากผู้ปกครองที่สะดวกให้ข้อมูลโดยศึกษาจากรายชื่อของผู้ปกครอง ผู้วิจัยได้ทำการบันทึกเบอร์โทรศัพท์ติดต่อผู้ปกครองเหล่านี้ไว้ทุกท่านเพื่อสะดวกต่อการเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ในขณะที่ผู้วิจัยอยู่ในสนามวิจัย ผู้วิจัยใช้การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมเพื่อที่จะสืบหาร่องรอยการเรียนรู้ การใช้ชีวิตของสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้ การจัดการเรียนการสอนของผู้ปกครอง ระดับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกันและกับเด็กๆ การใช้พื้นที่ในการจัดการเรียนการสอน รวมถึงพฤติกรรม

ของผู้ปกครองและเด็กๆ ซึ่งผู้วิจัยพึงพอใจกับผลของการสังเกตการณ์เนื่องจากข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์นี้ ทำให้ผู้วิจัยเกิดความเชื่อมั่นและสามารถเชื่อมโยงข้อมูลแท้จริงที่ได้จากสนามวิจัย

สำหรับการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยร่วมกิจกรรมเข้าค่ายกับกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้ จ.ปทุมธานี โดยผู้วิจัยเข้าร่วมประชุมกับกลุ่มบ้านเรียนโดยเป็นส่วนหนึ่งของผู้ร่วมกิจกรรม กล่าวคือ กิจกรรมค่ายครั้งนี้เน้น การระดมความคิดและความสามัคคีของเด็กๆโดยเปิดโอกาสให้เด็กๆเป็นผู้คิดและจัดกิจกรรมโดยผู้ปกครองและผู้วิจัยเป็นผู้เล่นกิจกรรมตามฐานต่างๆที่เด็กๆจัดทำขึ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เข้าร่วมทีมบาสเกตบอลและแชร์บอล ซึ่งซ้อมทุกๆวันอังคารเวลาบ่ายสามโมงถึงห้าโมงเย็น ผลจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมนี้สามารถเป็นข้อมูลที่ สำคัญส่วนหนึ่งในการจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไป

หลังจากได้ข้อมูลเรียบร้อยแล้วผู้วิจัยจะดำเนินการถอดเทปบันทึกเสียงและจัดหมวดหมู่ข้อมูลในเบื้องต้น เพื่อศึกษาการอิมตัวของข้อมูล หากพบว่าข้อมูลยังไม่สมบูรณ์ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เพิ่มเติม พร้อมทั้งทำการเก็บ ข้อมูลจากผู้ใกล้ชิดหรือเกี่ยวข้องซึ่งเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอื่นๆที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาตรวจสอบความถูกต้อง ตรงประเด็นและความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ระยะที่ 3: ช่วงออกจากสนามวิจัย

หลังจากผู้วิจัยเก็บข้อมูลจนอิมตัวแล้ว ผู้วิจัยมีได้ออกจากสนามวิจัยอย่างทันทีทันใด ผู้วิจัยยังคงติดต่อกับผู้ปกครองกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้อย่างสม่ำเสมอและผู้วิจัยยังคงเข้าร่วมซ้อมกีฬาของกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้เป็นประจำ จนจบภาคการศึกษา จุดนี้ได้เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลเพิ่มเติมได้หากพบว่าข้อมูลดิบที่ได้ไป ยังไม่เพียงพอ ซึ่งผู้วิจัยได้กลับไปสัมภาษณ์เพิ่มเติม เช่น ประเด็นด้านสถานที่เรียนหลักโดยละเอียดและหัวข้อหลัก ของการเรียนรู้ของภาคการศึกษาใหม่ เป็นต้น ซึ่งในระยะนี้เป็นช่วงเวลาหลักของผู้วิจัยในการจัดกระทำและ วิเคราะห์ข้อมูล

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลของการศึกษารั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองอย่างละเอียดทุกขั้นตอนโดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการศึกษาเอกสารมาจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล ตามแนวทางของ Miles & Huberman (1994) ดังนี้ 1. การจัดระเบียบข้อมูล (Data organizing) 2. การแสดง ข้อมูล (Data display) 3. การหาข้อสรุป การตีความ และการตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำตรงของผลการวิจัย (Conclusion, interpretation and verification)

ระยะที่ 4: ช่วงนำข้อมูลคืนสู่ผู้ให้ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้มาจากสนามทั้งหมดจะถูกนำมาจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์และสร้างหัวข้อได้ถูกนำไปให้ผู้ปกครองกลุ่ม บ้านเรียนแห่งนี้อ่าน วัตถุประสงค์ของการนำข้อมูลคืนครั้งนี้ก็เพื่อตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็น และเพื่อ ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ครอบคลุมตามประเด็นทั้งหมดที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาหรือไม่ โดยผู้วิจัยติดต่อ ผู้ปกครองเพื่อมาพูดคุยกันในเบื้องต้น ประกอบกับผู้ปกครองเหล่านี้ในช่วงประเมินผลบุตรหลานของตนเองเพื่อ ส่งหลักฐานและร่องรอยการเรียนรู้ให้กับศูนย์ที่ผู้ปกครองสังกัดอยู่ ผู้ปกครองและผู้วิจัยได้ร่วมพูดคุยกันถึง

ผลการศึกษาของผู้วิจัยซึ่งในกระบวนการนี้เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้ตรวจสอบและประเมินผลการวิจัยของผู้วิจัย ผลจากการนำข้อมูลคืนสู่ผู้ให้ข้อมูลนี้เป็นไปอย่างราบรื่น กล่าวคือ ผู้ปกครองส่วนใหญ่เห็นด้วยและรู้สึกพึงพอใจ ในผลการวิจัย ผู้ปกครองกล่าวว่าผลการวิจัยครั้งนี้สามารถสะท้อนสิ่งที่ผู้ปกครองไม่เคยเห็นได้ในหลายประเด็น เช่น วิธีการถ่ายทอดทางสังคมของเด็กๆ และผู้ปกครอง เป็นต้น

ผลการวิจัย

ในบทการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์กลุ่ม การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม มาจัดระเบียบข้อมูลเพื่อจัดหมวดหมู่ แสดงประเด็นหลักและประเด็นย่อยเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อออกเป็น 2 ตอนได้แก่ ตอนที่ 1 การถ่ายทอดทางสังคมของครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนในมิติด้านเนื้อหาและตอนที่ 2 การถ่ายทอดทางสังคมของครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนในมิติด้านวิธีการ แต่ละตอนมีสาระสำคัญ ดังนี้

ตอนที่ 1 การถ่ายทอดทางสังคมของครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนในมิติด้านเนื้อหา

กระบวนการถ่ายทอดทางสังคมเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตั้งแต่มนุษย์เกิดมาจนกระทั่งวันสุดท้ายของชีวิต โดยตัวแทนการถ่ายทอดทางสังคมมีหลากหลาย ในส่วนนี้ผู้วิจัยนำเสนอการถ่ายทอดทางสังคมของครอบครัวที่จัดโสมสคูล โดยผู้ปกครองสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนอยู่ในฐานะผู้ถ่ายทอดทางสังคม

ครอบครัว...ผู้เจียรไนผ่านเนื้อหา

ก. ชีมชั้บคุณธรรมจริยธรรม

ผู้ปกครองทุกคนในกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้ถ่ายทอดเนื้อหาที่คล้ายคลึงกัน ต่างกันแค่เพียงรายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ เนื้อหาแรกที่ผู้ปกครองเห็นว่ามีสำคัญต่อการดำรงชีวิตของบุตรหลานก็คือ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม เด็กๆทุกคนในกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้ได้ถูกหล่อหลอมเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมมาจากครอบครัว เนื่องจากครอบครัวเหล่านี้ต้องการให้บุตรหลานมีคุณธรรมนำวิชาการ เนื้อหาการถ่ายทอดด้านคุณธรรม จริยธรรมมีประเด็นย่อย 2 ประเด็น คือ ความซื่อสัตย์ และการคิดดีทำดี

พวกเขาเชื่อว่าเกิดเป็นมนุษย์ต้องมีความซื่อสัตย์ และถือว่าสัจจะเป็นสิ่งที่สำคัญ พูดคำไหนต้องปฏิบัติให้ได้ตามที่พูด เมื่อทำผิดจะต้องกล้ายอมรับผิด ดังคำกล่าวของผู้ปกครองหลายท่าน ดังนี้

“เราอาจไม่ได้ปลูกฝังว่าให้เรียนเก่ง ความดีกับความซื่อสัตย์สำคัญ พ่อแม่จะสอนเรื่องการมีสัจจะ ลูกพูดสิ่งใดจะต้องทำสิ่งนั้นให้ได้ พูดไปลอยๆและทำไม่ได้จะไม่ได้ ต้องมีสัจจะ ความซื่อสัตย์ ความดี และสัจจะมันอยู่คู่กันเลย” (แม่ปลา, สัมภาษณ์วันที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2556)

นอกจากความซื่อสัตย์และสัจจะที่กล่าวมาแล้ว ครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้ทั้งหลายพยายามให้บุตรหลานของตนอยู่ใกล้ชิดกับวิถีพุทธให้มากที่สุด พวกเขาพยายามให้เด็กซึมซับด้านคุณธรรมและจริยธรรม โดยเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้สามารถพัฒนาเด็กได้ทั้งทางกาย วาจา และใจ เพื่อให้เด็กๆ กลายเป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพและสามารถดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุข

ข. ฝึกฝนทักษะชีวิต

สิ่งสำคัญที่ครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้คาดหวังก็คือด้านทักษะชีวิต โดยเนื้อหาการถ่ายทอดด้านทักษะชีวิตนั้นครอบคลุมถึง ความรู้ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ความอดทน การปรับตัว ความคิดสร้างสรรค์ และสติสัมปชัญญะ เป็นต้น งานวิจัยนี้พบว่า เนื้อหาการถ่ายทอดด้านทักษะชีวิตมีประเด็นย่อย 5 ประเด็น คือ การอยู่ร่วมในสังคมอย่างเป็นสุข ความสามารถทำงานบ้าน ความสามารถในการแก้ไขปัญหา ทักษะสู่การทำงาน และการแบ่งเวลาเพื่อทำกิจกรรม

อยู่ร่วมในสังคมอย่างเป็นสุข: จากแนวคิดของผู้ปกครองท่านหนึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการตระหนักถึงความสำคัญในการถ่ายทอดให้เด็กได้มีโอกาสฝึกฝนและพัฒนาทักษะการเข้าสังคม โดยกล่าวว่า

“เขาจะต้องมีทักษะการเข้าสังคมได้ไง พอเราไม่รู้เราก็ถาม เรากล้าที่จะถามไป ไม่อาย เลยบอกลูกไป ถ้าลูกอายุในสิ่งที่ลูกจะกล้าทำความดีนะ หนูจะอยู่ในสังคมนี้ไม่ได้เลย ต้องกล้า ความดีไม่ต้องอายเลย ทำเลย จะสอนเค้าอยู่เสมอมว่า ทำความดีถ้าคนอื่นไม่เห็น รั้มัยใครเห็น ก็ตัวคนทำนี่แหละเห็น” (แม่บี, สัมภาษณ์วันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556)

งานบ้านคืองานประจำ: นอกจากนี้ครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้เน้นเรื่องความเป็นระเบียบวินัยโดยส่วนใหญ่เมื่อเด็กอยู่ที่บ้านจะต้องช่วยผู้ปกครองทำงานบ้าน เช่น ถูบ้าน พับผ้า ล้างจาน รดน้ำ ต้นไม้ และทำอาหาร เป็นต้น รวมถึงการช่วยเหลือตนเองด้านอื่นๆเช่นกัน

ปัญญาแหลมคมพร้อมรับมือกับปัญหา: เนื้อหาด้านทักษะชีวิตอื่นๆของครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้คือ การสอนให้รู้จักคิด แก้ปัญหา และสามารถทำสิ่งต่างๆให้ออกมาเป็นรูปธรรมได้ จากคำกล่าวที่ว่า

“ตอนนี้สอนวิธีคิดว่า คิดยังไง วางแผนยังไง แก้ปัญหายังไง มากกว่า หรือว่า การทำอะไรให้มัน ออกมาเป็นรูปธรรมนี่เขาจะต้องผ่านกระบวนการอะไร สอนตรงนี้อยู่ การที่จะให้เด็กรู้เลยว่าชอบอะไร จะไปทางไหน ยังไม่ใช่ตอนนี้” (พ่อสิงโต, สัมภาษณ์วันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2556)

สู่เส้นทางการทำงาน: การที่ครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้มีเวลาได้ใกล้ชิดกับเด็กนั้นทำให้เกิดกิจกรรมร่วมกันมากมาย ดังนั้นเนื้อหาสำคัญที่ส่งเสริมทักษะชีวิตการทำงานของเด็กๆคือ เนื้อหาในกิจกรรมต่างๆที่ทำร่วมกัน เช่น การทำอาหาร งานไม้ งานศิลปะ กีฬาและดนตรี เป็นต้น ผู้ปกครองมิได้เน้นทักษะการทำมาหาเลี้ยงชีพเป็นสำคัญ แต่พวกเขาต้องการให้เด็กมีส่วนร่วมและบทบาทเฉกเช่นเดียวกับตนเอง โดยเฉพาะบทบาทการทำงานในชีวิตประจำวัน ผู้ปกครองบางท่านให้บุตรหลานของตนเรียนรู้งานในโรงงานของตน บางท่านพาลูกเข้าบริษัทบ่อยครั้งเพื่อให้เด็กซึมซับรูปแบบและระบบการทำงานของตน และบางครอบครัวให้โอกาสลูกของตนได้เรียนรู้งานจากผู้ชำนาญการ เช่น ช่างไม้ เป็นต้น

เอกเขนกกับกิจกรรมนอกเวลา: จากการเก็บข้อมูลพบว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ใฝ่หาความรู้อยู่เสมอทั้งนี้เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ ความรู้และทักษะด้านต่างๆ ซึ่งสังเกตเห็นได้ว่าครอบครัวเหล่านี้มีปฏิสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้ของลูก เด็กและผู้ปกครองได้มีโอกาสเรียนรู้ซึ่งกันและกันผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมเชิงวิชาการ ในขณะที่เดียวกัน เด็กได้ซึมซับความอบอุ่นจากครอบครัวจึงทำให้รู้สึกไม่เครียดกับการเรียนรู้ นอกจากนี้

เด็กยังได้เห็นแบบอย่างการเปิดรับข้อมูลของผู้ปกครองซึ่งเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต จุดนี้อาจส่งเสริมให้เด็กมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ในระยะยาว

ค. อิสรภาพการเรียนรู้สู่การค้นหาค้นหาตนเอง

เนื้อหาสำคัญสุดท้ายที่ครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้ถ่ายทอดให้กับบุตรหลานของตนก็คือเนื้อหาเฉพาะทางสู่การค้นหาค้นหาตนเอง เป็นเนื้อหาการถ่ายทอดเฉพาะด้านซึ่งมาจากความสนใจที่เกิดขึ้นกับตัวเด็กเอง เนื่องจากครอบครัวมีโอกาสใกล้ชิดกับเด็กและเห็นพัฒนาการของพวกเขา พวกเขาต้องการให้เด็กรู้จักตัวตนของตนเองอย่างแท้จริงโดยปราศจากการควบคุมหรืออิทธิพลจากพวกเขา การเฝ้ามองการค้นหาค้นหาตนเองหรือสิ่งที่ตนเองชอบเป็นหน้าที่หลักหน้าที่หนึ่งของครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้ จากข้อค้นพบจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม กล่าวคือ ผู้วิจัยได้เข้าร่วมประชุมที่จัดขึ้นทุกวันศุกร์ของสัปดาห์โดยพบว่าผู้ปกครองสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนให้ความสำคัญต่อการค้นหาตัวเองของเด็ก ซึ่งในการประชุมจะแบ่งประเด็นด้านการวางแผนการสอนรวมถึงพัฒนาการและความสนใจของเด็กรายบุคคล และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า เนื้อหาการถ่ายทอดด้านทักษะชีวิตมีประเด็นย่อย 2 ประเด็น คือ ความพยายามเพื่อค้นพบตัวเอง และการส่งเสริมด้านการเรียนรู้ ผู้ปกครองเน้นย้ำว่าการที่มีโอกาสจัดโฮมสคูลให้บุตรหลานของตนช่วยเปิดโอกาสให้พวกเขาเห็นถึงพัฒนาการหรือสามารถศึกษาความสนใจของบุตรหลานของตนได้อย่างลึกซึ้งซึ่งทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การส่งเสริมด้านการเรียนรู้อย่างทันที่ โดยเป็นไปตามความต้องการแบบปัจเจก

ตอนที่ 2 การถ่ายทอดทางสังคมของครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนในมิติด้านวิธีการ

ครอบครัว...ผู้เจียรไนผ่านวิธีการ

ครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้ล้วนแต่เป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์และมีลักษณะเป็นผู้เปิดรับข้อมูลข่าวสาร จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่าครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้มีวิธีการถ่ายทอดทางสังคมให้กับบุตรหลานที่น่าสนใจ ซึ่งรูปแบบ แนวคิดและวิธีการถ่ายทอดนั้นแตกต่างกันไปตามครอบครัว ดังนี้

ก. นั่งเฉยแล้วขำ...ลงมือทำจำขึ้นใจ

ประสบการณ์ผ่านการเล่น: วิธีการถ่ายทอดของแต่ละครอบครัวนั้น อันดับแรกเริ่มจาก การเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ ครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้ส่วนใหญ่มักจะให้เสรีภาพในการเรียนรู้กับเด็กเพราะถือว่าถ้าเด็กไม่ได้ลงมือกระทำหรือลงมือปฏิบัติจริง องค์ความรู้ก็จะไม่เกิด แม้ว่าการลงมือกระทำนั้นอยู่ในรูปแบบการเล่นก็ตาม ผู้ปกครองท่านหนึ่งกล่าวถึงประโยชน์ของการเล่นไว้ว่า

“ในความคิดของพี่ที่คิดว่าการเล่นมันคือกระบวนการความคิดของเด็ก มันคือกระบวนการจัดการเค้าจะต้องเรียนรู้ตั้งแต่เล็กๆ แล้วมันก็จะไปเป็นข้อมูลพื้นฐานประสบการณ์สะสมที่เค้าเก็บไปเรื่อยๆเพื่อเค้าที่จะได้ไว้แก้ปัญหาในตอนโต ในช่วงชีวิตที่เค้าจะต้องผ่าน เค้าต้องเอาประสบการณ์พวกเนี้ยแหละ ถ้าเราไม่ได้ลงให้เค้าทำเลยอะ มันก็ยากอยู่นะที่อยู่ดีๆเค้าจะมารู้เรื่องไปซะทุกอย่าง” (แม่ปลา, สัมภาษณ์วันที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2556)

เริ่มจากศูนย์สู่ผลลัพธ์: จากความคิดที่เอาเด็กเป็นศูนย์กลาง ครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้จึงให้อิสระภาพในการเรียนรู้กับเด็กอย่างเต็มที่แต่อยู่ในสายตาของผู้ใหญ่ และที่สำคัญคือครอบครัวเหล่านี้ไม่เห็นด้วยกับการเลี้ยงดูแบบประคบประหงมเพราะถือว่าเป็นการทำร้ายลูกทางอ้อม ผู้ปกครองบางท่านยังกล่าวอีกว่า

เด็กจะต้องรู้จักโลกทั้งสองด้าน ครอบครัวเหล่านี้สอนให้รู้จักทั้งความสมหวังและความผิดหวัง ไม่มีวิธีการถ่ายทอดใดที่ครอบครัวจะสนับสนุนเด็กไปตั้งแต่ต้นจนจบซึ่งวิธีการถ่ายทอดทางสังคมนี้เป็นแบบให้เด็กสามารถพึ่งพาตนเองได้เร็ว เด็กเหล่านี้ได้รับการถ่ายทอดด้วยวิธีการลงมือกระทำแต่มีใช้ลงมือกระทำเมื่อมีทุกอย่างถูกเตรียมพร้อมไว้ให้ ดังคำกล่าวของผู้ปกครองท่านหนึ่งกล่าวว่า

“บางคนอาจบอกว่าเราไม่ได้ให้อาหารเค้าแต่เราให้เครื่องมือเค้าที่จะไปจับสัตว์น้ำหาปลา คือให้เครื่องมือที่เค้าจะไปหาอาหาร แต่เราอาจจะมากกว่านั้นคือเราจะต้องให้ความคิด ความอดทน เพื่อที่จะไปหาสิ่งที่มาทำเครื่องมือเลยด้วยซ้ำ ให้รู้จักวางตัว อดทน และพยายาม เพื่อที่จะไปหาเครื่องมือและนำเครื่องมือนั้นไปหาอาหารต่อ อาจจะลำบากกว่าคนอื่นนิดนึง แต่นี่แหละที่เราคาดหวัง เพราะว่าพรุ่งนี้เค้าไปเจออะไรก็ไม่รู้ ดังนั้น ต้องมีพื้นฐาน เข้มแข็ง ถ้าเจอความลำบากในวันนี้ วันข้างหน้าถ้าเจอก็คงไม่ลำบากไปกว่านี้ แต่ถ้าไม่เคยเจอแล้ววันข้างหน้าไปเจอความลำบากก็คงหนัก” (แม่บัว, สัมภาษณ์วันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2556)

เทคนิคสู่การลงมือทำอย่างยั่งยืน: สิ่งที่สำคัญที่สุดมิใช่การที่เด็กสามารถทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ แต่สิ่งที่สำคัญยิ่งกว่าคือ การที่เด็กสามารถปฏิบัติหรือกระทำสิ่งหนึ่งใดอย่างคงเส้นคงวาโดยมิต้องอาศัยคำสั่งหรือการขอร้องแต่อย่างใด บางครอบครัวมีเทคนิคในการฝึกลูกโดยผ่านการปฏิบัติผ่านทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน เนื่องจากเด็กเหล่านี้ยังเล็กดังนั้นเทคนิคการจูงใจถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ดึงดูดให้เด็กพร้อมกระทำ

ลงมือทำนำสู่อาชีพ: บางครอบครัวปลูกฝังทักษะด้านอาชีพ และความอดทน รวมถึงการเรียนรู้กระบวนการจัดการด้านการทำงาน ดังเช่นบางครอบครัวให้บุตรหลานของตนได้ลงมือปฏิบัติในฐานะเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร เช่นการเดินทางไปทำงานพร้อมพ่อแม่ เป็นต้น

ข. สั่งสอนแทบเสียงแหบ...ผ่านตัวแบบได้ผลกว่า

ครอบครัว....ตัวแบบ: วิธีการถ่ายทอดทางสังคมอีกรูปแบบหนึ่งก็คือ การถ่ายทอดผ่านตัวแบบ ในกรณีครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้ ผู้ที่เป็นตัวแบบหลักได้แก่ ตัวผู้ปกครองเอง จากการสัมภาษณ์เชิงลึก หลายครอบครัวได้กล่าวว่าบุตรหลานของตนสนใจในเรื่องใดก็เนื่องมาจากการเห็นตนเองเป็นแบบอย่าง

เรียนรู้จากบุคคลอื่น: นอกจากผู้ปกครองในฐานะเป็นตัวแบบแล้ว บางครอบครัวให้มุมมองว่าบางสถานการณ์เราไม่สามารถเป็นตัวแบบที่ดีได้ ดังนั้นการนำบุคคลที่สามเข้ามาเป็นตัวแบบให้เด็กสามารถศึกษาเรียนรู้ หรือซึมซับในสิ่งที่พวกเขาไม่สามารถให้ได้ ดังในกรณีคุณแม่เลี้ยงเดี่ยวบางท่านที่ต้องการให้ลูกชายได้เห็นแบบอย่าง “ความเป็นลูกผู้ชาย” จากคำกล่าวของผู้ปกครองท่านหนึ่งที่กล่าวว่า

“ที่บ้านมีแค่แม่กับคุณยาย ไม่มีแบบอย่างของผู้ชายให้เห็น ที่นี้ลูกเราเค้าก็จะมีกลุ่มของเค้าเหมือนกัน เป็นสโมสรว่ายน้ำคะ พี่ไม่ได้ต้องการอะไร พี่ต้องการให้ลูกพี่เห็นแบบของความเป็นลูกผู้ชายหลายๆรุ่น” (แม่เต๋า, สัมภาษณ์วันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556)

ค. ดั่งกบในกะลา...หากไม่พึ่งพาสื่อ

สื่อ.....ผู้ช่วยซึ่งทรงอำนาจ: เนื่องจากทุกวันนี้มนุษย์มีช่องทางในการรับข้อมูลที่หลากหลาย ดังนั้นวิธีการถ่ายทอดทางสังคมจากครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้บุตรหลานของตนสามารถทำได้ดี โดยการถ่ายทอดผ่านสื่อต่างๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ โทรทัศน์ และสื่อออนไลน์ เป็นต้น เด็กในกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้

ถูกปลูกฝังให้รักการอ่าน ดังนั้นหนังสือจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญ เนื่องจากลักษณะการเลี้ยงดูที่ยึดหยุ่นของครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้ เด็กไม่ได้ถูกกีดกันออกจากสื่อและเทคโนโลยีต่างๆ อุปกรณ์เหล่านี้ได้ถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์

เกม...บันเทิงสร้างสรรค์: ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่มีเจตคติเชิงลบต่อเกม ทั้งนี้พวกเขากลับมองว่าเกมและเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ของเด็กๆ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวเกี่ยวกับข้อดีของเกมที่ว่า

“เกมที่ดีก็มีนะเกมที่ฝึกเรื่องของ สเตรททิจี อะไรยังงี้แต่ไม่ใช่รุนแรงนะ รุนแรงไม่ดีทั้งนั้นแหละ ไม่ว่าเกมส์ถ้ามั่นเป็นแนวที่ว่าขั้นสามารถทำให้อีกฝั่งนึงตายให้ได้ขั้นจะเป็นผู้ชนะ อันนี้ไม่ดีเลย มันกระตุ้นอูกุศล จิตที่เป็นอูกุศล จะจ้องล้างเบียดเบียนผู้อื่นยังงี้ ไม่ดีอยู่แล้ว แต่เกมส์ดี ๆ อย่างเกมส์ปลูกผักทำยังงี้ รดน้ำ ใส่ผักอย่างนี้โอเคเล่นได้ รีโม้ก็พวกเตอตริสยังงั้นเล่นได้ ไอ้เกมส์ยิงโป๊ๆนี่เด็กจะกลายเป็นมีกัญญาญะเห็นคนเป็นผักเป็นปลาหมึก” (พ่อปูน, สัมภาษณ์วันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2556)

ง. สังคมกว้าง...เรียนรู้กว้าง...สู้อโอกาสที่กว้างขึ้น

พบปะญาติผู้ใหญ่...สู่การเรียนรู้สังคม: วิธีการถ่ายทอดทางสังคมของครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้อีกรูปแบบหนึ่งคือ การเข้าสังคมทั้งสังคมในครอบครัวและสังคมนอกครอบครัว ผู้ปกครองกล่าวว่าเด็กสามารถเรียนรู้ได้อีกวิธีหนึ่งคือ การเรียนรู้ผ่านการเข้าสังคม เริ่มต้นจากการเข้าสังคมกับญาติผู้ใหญ่ เด็กเหล่านี้จะได้เรียนรู้เรื่องกาลเทศะ มารยาทในการเข้าสังคม รวมถึงได้ซึมซับวัฒนธรรมย่อยของครอบครัว

สู่โลกกว้าง...สู่การเรียนรู้สังคม: สำหรับการเข้าสังคมนอกครอบครัว เด็กทุกคนในกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้ได้มีทักษะการเข้าสังคมเบื้องต้นเนื่องจากชีวิตประจำวันเด็กเหล่านี้จะต้องเข้าเรียนที่กลุ่มบ้านเรียน ดังนั้นเด็กเหล่านี้มีปฏิสัมพันธ์กับทั้งเพื่อนๆ รุ่นพี่รุ่นน้อง ครูทิมและคุณครูท่านอื่นๆ รวมถึงปฏิสัมพันธ์กับพ่อแม่ท่านอื่นๆ ด้วย แต่อย่างไรก็ตามพ่อแม่ได้สนับสนุนให้บุตรหลานของตนได้พบปะกับคนภายนอกอยู่บ่อยครั้ง เช่น การพาไปเข้าค่าย และการไปทัศนศึกษา เป็นต้น ครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้เชื่อว่าบุตรหลานของตนสามารถดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันได้เนื่องจากครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้เปิดโอกาสให้เด็กได้เข้าสังคมและเรียนรู้จากสังคมที่หลากหลาย

จ. ไร้เหตุผลเข้าใจยาก...มากเหตุผลเข้าใจง่าย

เหตุผลนำอารมณ์: วิธีการถ่ายทอดทางสังคมวิธีสุดท้ายคือ การสอนโดยวิธีใช้เหตุผลเป็นตัวนำ กล่าวคือเป็นการสอนทางตรงจากครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้โดยผ่านคำพูดและท่าทางเป็นสื่อกลาง ซึ่งโดยปกติเด็กจะได้รับการสอนด้วยวิธีนี้จากครอบครัวเป็นประจำ เพียงแต่วิธีการสอนของครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้ประกอบไปด้วยเหตุผล และกุศโลบาย วัตถุประสงค์ของการถ่ายทอดด้วยวิธีนี้ก็เพื่อให้เด็กเกิดความรู้และทักษะโดยเฉพาะให้เด็กรู้จักตระหนักถึงบุคคลและสังคมรอบข้างมิใช่เพียงแต่ผลกระทบต่อตนเอง トラบไคที่ผู้ปกครองสามารถฝึกฝนเหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กได้อย่างสมบูรณ์แล้วนั้น เด็กเหล่านี้จะสามารถวิเคราะห์ลงลึกไปถึงเจตนาของบุคคลหรือหน่วยงาน จากจุดนี้เด็กๆ จะสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นสุข นอกจากนี้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้กับเด็กผู้ปกครองได้จัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ เช่น การชักชวนให้นั่งสมาธิและสวดมนต์ เป็นต้น

อภิปรายผล

ครอบครัวและบุคลากรทุกคนในกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้เป็นตัวแทนการถ่ายทอดทางสังคมที่สำคัญต่อเด็กๆ คือ บุคลนิยสำคัญเหล่านี้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด มีหน้าที่หลักในการอบรม สั่งสอน และหล่อหลอมเด็กๆ ให้ กลายเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เนื้อหาและวิธีการในการถ่ายทอดทางสังคมของพวกเขาจึงเป็นประเด็นสำคัญ ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา

ครอบครัว: ตัวแทนการถ่ายทอดทางสังคมด้านเนื้อหาสู่เด็ก

เนื้อหาในการถ่ายทอดที่ผู้ปกครองสอนและอบรมเด็กมีดังนี้

1) **ด้านคุณธรรม-จริยธรรม:** สาระสำคัญที่เด็กได้รับการถ่ายทอดจากครอบครัว ได้แก่ ด้านคุณธรรม-จริยธรรม ทักษะชีวิต และเนื้อหาเฉพาะทาง สิ่งที่น่าสนใจและแตกต่างจากครอบครัวทั่วไปก็คือด้านเนื้อหาและวิธีการ เริ่มจากด้านคุณธรรม-จริยธรรม ผู้ปกครองกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้มุ่งเน้นและให้ความเข้มข้นกับเรื่องนี้ เนื่องจากต้องการปลูกฝังด้านความซื่อสัตย์และสัจจะรวมถึงการคิดดีทำดีตามวิถีพุทธ เนื่องจากผู้ปกครองเชื่อว่า สิ่งเหล่านี้สามารถยกระดับทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิตของเด็กๆ ได้

2) **ด้านทักษะชีวิต:** ทักษะชีวิตถือว่าเป็นสาระสำคัญอีกด้านหนึ่งที่ผู้ปกครองกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้ เล็งเห็นถึงความสำคัญและมั่นใจว่าทักษะชีวิตของเด็กโฮมสคูลจะโดดเด่นกว่าเด็กๆ ที่เข้าสู่ระบบโรงเรียนปกติ ผู้ปกครองเหล่านี้เชื่อว่าทักษะชีวิตสามารถถูกพัฒนาขึ้นได้อย่างดีภายนอกห้องเรียนและต้องผ่านการลงมือปฏิบัติจริงหรือผ่านสถานการณ์จริงตามที่ Common and Macmullen (1986) กล่าวว่าพ่อแม่ที่จัดโฮมสคูลเชื่อว่า เด็กๆไม่ควรไปโรงเรียนหรืออยู่แต่ในบ้านเพราะสถานการณ์ในชีวิตของเด็กเปรียบเป็นโรงเรียนที่กระตุ้นให้เกิด ความอยากรู้อยากเห็นตามธรรมชาติซึ่งจะต้องไม่ถูกทำลายโดยความเป็นระบบ

3) **เนื้อหาเฉพาะทาง:** ผู้ปกครองสนับสนุนการเรียนรู้เนื้อหาเฉพาะทาง เช่น เมื่อเด็กแสดงความอยากรู้อยากเห็นเป็นพิเศษด้านใดด้านหนึ่ง เช่น การเล่นเรือใบ หรือ ดนตรี ผู้ปกครองบ้านเฟิร์นให้การสนับสนุนทันที เมื่อประเมินแล้วว่าเหมาะสมกับเด็กๆ ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความแข็งแกร่งในจุดที่เด็กๆถนัด พวกเขาเชื่อว่า โรงเรียนไม่สามารถให้ความรู้ที่เพียงพอกับเด็กๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Kantowitz (1994) ที่พบว่า ผู้ปกครองโฮมสคูลรู้สึกว่าการเรียนทั่วไปไม่สามารถให้ความรู้เชิงวิชาการที่เพียงพอกับเด็กๆได้ ดังนั้นการเรียนรู้เฉพาะด้านสามารถเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์เมื่อเด็กๆใช้เวลาเพียงพอต่อการเรียนรู้และฝึกฝนทักษะเฉพาะทาง

ครอบครัว: วิธีการถ่ายทอดทางสังคมสู่เด็ก

สำหรับวิธีการถ่ายทอดของผู้ปกครองนั้น สามารถแบ่งออกเป็น 5 ประเด็น ดังนี้

1) **การเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ:** ตามที่ John Holt ได้สนับสนุนแนวคิด “Learning by Living” ได้ สะท้อนให้เห็นถึงวิธีการถ่ายทอดทางสังคมของแต่ละครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้ได้อย่างชัดเจน ครอบครัวเหล่านี้ให้เสรีภาพกับเด็กในการที่จะลงมือปฏิบัติเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์เพราะครอบครัวเหล่านี้ มีแนวคิดที่ว่าการเล่นและการลงมือกระทำสามารถส่งเสริมกระบวนการความคิดของเด็ก การที่เด็กๆ ได้ใช้ชีวิต ในสถานการณ์จริงแทนที่จะเรียนรู้อยู่ในห้องสี่เหลี่ยมมีส่วนช่วยให้เด็กสามารถพึ่งพาตนเองได้เร็ว

2) การถ่ายทอดผ่านตัวแบบ: เด็กๆในกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้มีโอกาสและเวลาที่อยู่กับครอบครัวมากกว่าเด็กทั่วไป ดังนั้นผู้ปกครองจึงจำเป็นต้องกระทำตนให้เป็นแบบอย่างที่เหมาะสม ดังที่ Bandura (1977) ได้อธิบายว่ากระบวนการที่สำคัญในการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) หรือการเรียนรู้โดยตัวแบบ (Modeling) เริ่มจากความสนใจและใส่ใจพฤติกรรมตัวแบบ ซึ่งก็คือผู้ปกครอง เด็กกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้ได้รับอิทธิพลมาจากพ่อแม่เป็นอันดับแรก เช่น เด็กบางคนสามารถเรียนรู้การวาดภาพได้เป็นอย่างดีเพราะเนื่องจากสนใจและสังเกตการทำงานของคุณพ่อ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้ปกครองมีเจตจำนงที่ต้องการให้บุตรหลานของตนเรียนรู้ผ่านตัวแบบจากคนนอกครอบครัวเนื่องจากตนเองไม่สามารถเป็นตัวแบบที่เหมาะสมในประเด็นนั้นๆ ได้

3) การถ่ายทอดผ่านสื่อต่างๆ: สื่อถือเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลสูงต่อพฤติกรรมของมนุษย์ ครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้ไม่ปฏิเสธสื่อแม้ว่าสื่อส่งผลให้เด็กเลียนแบบพฤติกรรมเชิงลบ แต่อย่างไรก็ตามครอบครัวสมาชิกกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้ตัดสินใจเลือกให้เด็กๆเสพสื่อที่เป็นประโยชน์หรือเลือกใช้สื่อเพื่อเรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ของตนเอง โดยมีหลักฐานงานวิจัยสนับสนุนการใช้สื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ ดังเช่นงานวิจัยของ Montgomery (1995) ศึกษาพบว่าเด็กนักเรียนพึงพอใจในการใช้โปรแกรมสื่อเช่น ภาพยนตร์ร่วมในการเรียนรู้ในห้องเรียนสามารถกระตุ้นให้เด็กนักเรียนตื่นตัวที่จะเรียนรู้อยู่เสมอเมื่อเปรียบเทียบกับการเรียนการสอนในห้องเรียนแบบปกติ เด็กๆได้เรียนรู้จากละครว่าคนไม่ดีจะมีจุดจบที่ไม่สวยงาม ซึ่งกระตุ้นให้เด็กเหล่านี้หลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ผิดศีลธรรมจรรยา รวมถึงการที่รู้จักหลีกเลี่ยงที่จะเผชิญกับสถานการณ์เหล่านี้

4) การเรียนรู้ผ่านการเข้าสังคม: ด้านทักษะการเข้าสังคมเป็นประเด็นสำคัญ ผู้ปกครองเหล่านี้จึงเปิดโอกาสให้เด็กใช้เวลาในการเรียนรู้ผ่านการเข้าสังคม โดยเริ่มต้นจากการมีปฏิสัมพันธ์กับญาติหรือคนในครอบครัว ซึ่งผลของการพัฒนาทางด้านอารมณ์และสังคมของเด็กๆกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้เป็นที่น่าพึงพอใจ ดังเช่นงานวิจัยของ Shyers (1992) พบว่าคะแนนปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กที่เรียนโฮมสคูลสูงกว่าเด็กที่เรียนในโรงเรียนแบบปกติ การจัดโฮมสคูลได้เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านเหตุการณ์จริง ข้อค้นพบนี้เทียบเคียงได้กับงานวิจัยของ Montgomery (Ray, 2004) ที่พบว่าเด็กได้รับการเรียนการสอนแบบโฮมสคูลไม่ได้ตัดขาดจากกิจกรรมทางสังคมที่ทำร่วมกับเด็กและผู้ใหญ่คนอื่นๆ พวกเขาได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมทางศาสนา การฝึกงาน เล่นกีฬา เข้าค่ายฤดูร้อน รวมถึงค่ายดนตรี เป็นต้น

5) ผ่านการใช้เหตุผล: ผู้ปกครองได้เรียนรู้ว่าการใช้อารมณ์กับลูกเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม ดังนั้นพวกเขาจึงเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลแทน เพื่อพัฒนาโครงสร้างทางความคิดความเข้าใจเชิงจริยธรรมของเด็ก ดังเช่นทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg (1971) ในระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม เช่น ผู้ปกครองใช้วิธีการทำโทษโดยให้เด็กสงบสติอารมณ์ผ่านการนับเลขแทนการทำโทษแบบทั่วไป ทำให้เด็กเข้าใจสาเหตุของการทำโทษอันเนื่องมาจากพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เพราะเด็กได้เกิดสติกลับมาอ่อนทบทวนตนเอง พิจารณาว่าพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์นั้นส่งผลต่อผู้อื่นอย่างไร การสอนแบบใช้เหตุผลเช่นนี้จะนำไปสู่การสร้างจริยธรรมขั้นสูงต่อไปเมื่อเด็กเติบโตขึ้น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

1. จากเนื้อหาและวิธีการถ่ายทอดทางสังคมของกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและบริบทของครอบครัวโดยแท้ ดังนั้นข้อค้นพบด้านการถ่ายทอดทางสังคม กลุ่มบ้านเรียนโฮมสคูลอื่นๆ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางเพื่อจัดการเรียนการสอนหรือสภาพแวดล้อมเพื่อให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยจัดกิจกรรมต่างๆ ที่สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน

2. สำหรับผู้ปกครองที่กำลังมองหาการศึกษาแนวทางเลือกที่เหมาะสมให้กับบุตรหลานของตนเอง ข้อค้นพบจากงานวิจัยชิ้นนี้ได้เสนอแนะวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ทันสมัยและสามารถตอบโจทย์ให้กับผู้ปกครองที่ต้องการส่งเสริมการเรียนรู้แม้ว่าจะจัดโฮมสคูลให้กับบุตรหลานของตนเองหรือเป็นผู้ปกครองที่นำบุตรหลานเข้าระบบโรงเรียน กล่าวคือ ผลการศึกษาด้านวิธีการถ่ายทอดทางสังคมของกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้สะท้อนให้เห็นถึงเนื้อหาและวิธีการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง ซึ่งวิธีการถ่ายทอดทางสังคมนั้นสามารถกระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้โดยสร้างแรงจูงใจภายใน และผ่านการลงมือทำ ผลจะช่วยเสริมสร้างศักยภาพหลายๆ ด้านในตัวเด็กซึ่งเป็นคำตอบทางด้านการศึกษาที่ดีสำหรับผู้ที่กำลังมองหาแนวทางการศึกษาแบบใหม่ นอกจากนี้จากข้อค้นพบที่ได้จากการสนทนากลุ่มที่กล่าวถึงข้อดีของการจัดโฮมสคูลแบบกลุ่มสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือและการแบ่งปันทรัพยากรในกลุ่มซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สามารถขับเคลื่อนการจัดการเรียนการสอนของโฮมสคูล ซึ่งสามารถตอบ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. นักวิจัยที่สนใจในหัวข้อการศึกษาแนวทางเลือกสามารถทำวิจัยในประเด็นเดียวกันโดยอยู่ในบริบทที่แตกต่างกันเช่น พื้นที่ที่จัดโฮมสคูล เป็นต้น และเนื่องจากผลงานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาถึงประเด็นการถ่ายทอดทางสังคมของกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้ งานวิจัยครั้งต่อไปอาจมุ่งเน้นศึกษาถึงประเด็นการถ่ายทอดทางสังคมของเด็กพิเศษโดยเชื่อว่าวิธีการถ่ายทอดของกลุ่มบ้านเรียนแห่งนี้มีความเหมาะสมต่อพัฒนาการของเด็กพิเศษ

2. การวิจัยครั้งต่อไปสามารถมุ่งประเด็นศึกษาเพื่อสร้างคู่มือโดยการเรียนรู้เชิงบูรณาการ โดยสามารถศึกษาจากข้อค้นพบในงานวิจัยชิ้นนี้รวมถึงการขยายขอบเขตศึกษากลุ่มบ้านเรียนอื่นๆ ที่ตรงกับนิยามของคำว่าโฮมสคูล เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ปกครองที่ต้องการส่งเสริมศักยภาพของบุตรหลานโดยเน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ (Learning by doing)

3. สำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยสามารถศึกษาวิจัยกับครอบครัวโฮมสคูลแบบเดี่ยวที่มีระดับเศรษฐฐานะที่แตกต่างกันหรือเลือกศึกษากับกลุ่มบ้านเรียนอื่นๆ ที่สมาชิกในกลุ่มมีความหลากหลายทางด้านชีวสังคมเพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- งามตา วนินทานนท์. (2537). *ลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของบิดามารดาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พ่อปูน. ผู้ปกครองสมาชิกกลุ่มบ้านเรียน. (4 กรกฎาคม 2556). สัมภาษณ์.
- พ่อสิงโต. ผู้ปกครองสมาชิกกลุ่มบ้านเรียน. (9 กันยายน 2556). สัมภาษณ์.
- แม่เต่า. ผู้ปกครองสมาชิกกลุ่มบ้านเรียน. (12 พฤศจิกายน 2556). สัมภาษณ์.
- แม่ปี. ผู้ปกครองสมาชิกกลุ่มบ้านเรียน. (30 พฤศจิกายน 2556). สัมภาษณ์.
- แม่บัว. ผู้ปกครองสมาชิกกลุ่มบ้านเรียน. (9 กันยายน 2556). สัมภาษณ์.
- แม่ปลา. ผู้ปกครองสมาชิกกลุ่มบ้านเรียน. (23 กันยายน 2556). สัมภาษณ์.
- สื่อพลัง. (2546). อินเทอร์เน็ตเพื่อการศึกษา: แหล่งเรียนรู้สู่โลกอนาคต. *วารสารสื่อพลัง*, 11, 3-12.
- อ้อมเดือน สดมณี. (2523). *ความคิดเกี่ยวกับตัวตนและพฤติกรรมเบี่ยงเบนของเด็กวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory* (p.22). Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- Common, R. W. & MacMullen, M. (1986). Home schooling...a growing movement. *Education Canada*, 26(2), 4-7.
- Holt, J. (1964). *How Children Fail*. New York: Pitman.
- Kantrowitz, B. (1994). In a class of their own: Education for exceptionally gifted children, the best school can be the one at home. *Newsweek*, 123(2), 58.
- Kohlberg, L. (1971). *From is to ought: How to commit the naturalistic fallacy and get away with it in the study of moral development*. New York: Academic Press.
- Kumar, K. (1987). *Conducting group interviews developing countries*. Washington, D.C.: A.I.D.
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative Research and Case Studies applications in Education*. San Francisco: Jossey Bass.
- Miles, M. B.; & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: an Expanded Sourcebook*. Thousand Oaks, California: SAGE Publication.
- Montgomery, S. M. (1995). Addressing diverse learning styles through the use of multimedia. *Frontiers in Education Conference* (pp. 13-21). Atlanta, Georgia: IEEE.
DOI: 10.1109/FIE.1995.483093
- Sandra, M, C., Odette, N, G., & Reanne, E, M. (2010). The impact of schooling on academic achievement: evidence from homeschooled and traditionally schooled students, *Canadian Psychological Association*, 43(3), 195-202.

Shyers, L. E. (1992). *Comparison of Social adjustment between Home and Traditionally Schooled Children*. Gainesville, Florida: University of Florida Press.

Watson, R. I. & Lindgren, H. C. (1979). *Psychology of the child and the adolescent* (4th ed.). New York: Macmillan.

Yin, R. K. (2003). *Case Study Research: Design and Methods* (4th ed.). Thousand Oaks, California: SAGE Publications.

Translated Thai References (ส่วนที่แปลรายการอ้างอิงภาษาไทย)

Bee. A member of the homeschool group. (2013, November 30). Interview.

Bua. A member of the homeschool group. (2013, September 9). Interview.

Pla. A member of the homeschool group. (2013, September 23). Interview.

Poon. A member of the homeschool group. (2013, July 4). Interview.

Power The Thought. (2003). Internet for education: Learning center for future world. *Power The Thought*, 11, 3-12.

Singto. A member of the homeschool group. (2013, September 9). Interview.

Sodmanee, A. (1980). *Self-concept and Deviance of Teenagers*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Tao. A member of the homeschool group. (2013, November 12). Interview.

Vanindananda, N. (1994). *Buddhist parents' characteristics as correlates of child-rearing practices: behavioral science approach*. Bangkok: Srinakharinwirot University Press.

